

Czł. K. Janicki przedstawia pracę p. L. W. Wiśniewskiego p. t. *Rodzaj Archigetes R. Leuck*. Studium anatomiczne, histogenetyczne, systematyczne i biologiczne.

Rodzaj *Archigetes* opisany był po raz pierwszy przez Leuckarta w 1773 r. jako *Archigetes sieboldi*. Dokładniejsze opracowanie tego gatunku podał dopiero Mrázek w 1897 r. Ponadto opisał ten autor w 1908 r. nowy gatunek *A. brachyurus*. Trzeci gatunek, dotychczas znany, znaleziony został w okolicy Warszawy przez autora i opisany jako *A. cryptobothrius* w 1928 r.

Autor w pracy przedłożonej podaje szczegółową charakterystykę anatomiczną, histologiczną, niektóre szczegóły z biologii, zwłaszcza sposób zarażania gospodarczy, i zestawia porównawczo różnice anatomiczne 3 znanych gatunków. Podając charakterystykę morfologiczną, ze szczególnem uwzględnieniem histogenezy, ma na uwadze to, że *Archigetes* odpowiada procerkoidom, które z tego punktu widzenia nie były dotychczas badane.

Drub. do s. 5232

Autor znajdował *A. sieboldi* i *A. cryptobothrius* pod Warszawą, a wyłącznym gospodarzem tego gatunku okazał się *Limnodrilus hoffmeisteri*. W ciągu dwutnich badań mógł autor ustalić, że formy dojrzałe występują głównie w miesiącach letnich, młode głównie w zimie, w mniejszym stopniu na wiosnę i w jesieni, formy zaś pośrednie spotkać można w ciągu całego roku. Szybkość wzrostu postembrjonalnego stoi w pewnym prostym stosunku do temperatury otoczenia, natomiast szybkość rozwoju embrjonalnego jest niezależna od temperatury i stała dla całego roku. Cały okres życia pasorzyta wynosi w miesiącach ciepłych około 110 dni, w miesiącach zimnych około 210 dni. Autor nie mógł stwierdzić specjalnych okresów zarażenia, lecz uważa, że infekcja odbywa się w ciągu całego roku, przyczem maksymalna ilość przypada na miesiące od czerwca do grudnia. Dojrzały pasorzyt opuszcza gospodarza w ten sposób, że tkanka skąposzczeta pod wpływem nacisku ciała pasorzyta, ulega rozerwaniu. Pasorzyt zostaje wyrzucony na zewnątrz, tkanki ciała ulegają rozkładowi, w następstwie czego jajka dostają się do mułu, a następnie zostają zjedzone wraz z mułem przez skąposzczeta. Autor przekonał się na drodze doświadczalnej, że jajo bezpośrednio zaraża gospodarza. Nie ma orzęsionej onkosfery, mimo, że jajeczka zaopatrzone są w operculum. Wieczko to otwiera się w jelicie gospodarza, onkosfera wychodzi z jajka, przebija jelito i dostaje się do jamy ciała. W jamie ciała pasorzyt przebywa aż do zupełnego wytworzenia organizacji ciała i produkcji jaj. Jaja rozwijać się mogą w macicy matki, jak i poza nią, w mule, względnie w wodzie. Próby zarażania karasi, w których autor znajdował największy procent *Caryophyllaeus laticeps* w okolicy Warszawy, jak i przeglądane karasie, pochodzące ze zbiornika, gdzie były znajdowane *Archigetes*, dały wyniki negatywne. Sposób zarażania jajami, doświadczalnie stwierdzony, skąposzczetów, negatywne wyniki zarażania ryb, uzyskane przez Leuckarta i autora, jak również i znajomość 3 gatunków *Archigetes*, są zupełnie wystarczającymi dowodami, by uznać *Archigetes* za rodzaj niezależny, zgodnie z poglądami Leuckarta, Mrázka i innych, a wbrew opinii pewnych autorów, uważających go za stadium rozwojowe *Caryophyllaeus*.

W części anatomicznej autor podaje opis zarodka w jaju, opis młodej larwy, znajdującej się już w gospodarzu, opis średnio-dojrzałych i dojrzałych pasorzytów. Z kolei omawia szczegółowo narządy rozrodcze, system ekskrecyjny, nerwowy, mięśniowy i cuticulę ciała. Przy opisie gruczołów frontalnych i swoistego dla *A. sieboldi* i *A. brachyurus* t. z. kompleksu komórek szyjnych, dochodzi do wniosku, że te ostatnie są zmodyfikowanymi gruczołami frontalnymi. Na podstawie swoich badań nad histologią *Archigetes* stwierdza, że komórki w młodej larwie leżą zupełnie luźno i, że brak jest jakiegokolwiek epithelium. Wśród komórek, wchodzących w skład ciała larwy, wyróżnić można 3 kategorie: germinatywne, somatyczne i germinatywno-somatyczne. Z komórek germinatywnych powstają wyłącznie elementy gruczołowe narządów rozrodczych (jajniki, jądra i żółtniki), komórki somatyczne stają się natomiast komórkami macierzystymi dla parenchymy, systemu ekskrecyjnego, mięśniowego, nerwowego i przewodów płciowych. Komórki germinatywno-somatyczne powstają, według autora, z komórek germinatywnych w okresie zróżnicowania histogenetycznego i pełnią rolę zastępczą komórek somatycznych przy budowie sieci parenchymatycznej. Wyraża się to w sposób wyraźny zwłaszcza w budowie histologicznej

ogonka. Na podstawie badań nad parenchymą dochodzi się do wniosku, że budowa jej u *Cestodes* może być intra- i intercellularna, wobec czego dwa zwalczające się poglądy o budowie parenchymy tasiemców nie wykluczają się wzajemnie. U *Archigetes* typową budową jest budowa intracellularna parenchymy. Warstwa t. z. komórek subcuticularnych, uważana przez Blochmanna i jego szkołę za cofnięte w głąb parenchymy epithelium, nie występuje u procerkoidów i plerocerkoidów (*Archigetes* i *Caryophyllaeus*), a tem samym twierdzenie o jej pochodzeniu epithelialnem odpada. Warstwa ta może tworzyć się wyłącznie z komórek parenchymatycznych. W budowie cerkomeru zauważa autor wielką jego prymitywność, brak w przeciwstawieniu do tułowia jakiegokolwiek określonego systemu mięśniowego, ekskrecyjnego i nerwowego. Autor uważa budowę jego za odpowiednik budowy i zróżnicowania histogenetycznego młodej larwy. Potwierdza ona atawistyczne znamię cerkomeru w myśl teorii cerkomeycznej K. Janickiego. Przy omawianiu powstawania sieci ekskrecyjnej autor wyróżnia macierzyste komórki systemu wydzielniczego. Wewnątrz części plazmatycznej tych komórek tworzy się światło przyszłego kanalika, zaś jądro ulega stopniowej degeneracji. Liczne w ten sposób zmienione, komórki łączą się ze sobą w sieci kanalików ekskrecyjnych. W dalszym ciągu zajmuje się autor powstawaniem terminalnych części systemu wydzielniczego.

Komórki somatyczne posiadają, według niego, własności sekretoryczne. Cuticula ciała, cuticula kanalików ekskrecyjnych i przewodów płciowych są produktami tych właściwości komórek somatycznych.

W związku z badaniem tworzenia się skorupki jajowej uważa autor, że nie jest ona produktem t. z. gruczołów skorupkowych, lecz powstaje przez zlanie się ziarnistości, występujących w komórkach żółtkowych. — W końcu swej pracy autor wyraża pogląd, że *Archigetes* ze względu na jego cykl rozwojowy i charakter morfologiczny, uważać należy w myśl poglądów Leuckarta, Janickiego i Nybelina, za neoteniczny procerkoid.

